

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ**

АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА В ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРИ

**Методичний комплекс навчальної дисципліни
для студентів спеціальності 032 – Історія та археологія**

Вінниця – 2021

УДК 902/904

Археологічна спадщина в публічному просторі: Методичний комплекс навчальної дисципліни, для здобувачів вищої освіти ОКР Магістр, освітньої програми «Публічна історія», спеціальності 032 «Історія та археологія» / уклад. Р. О. Литвиненко. – Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2021. – 36 с.

Укладач:

Р.О. Литвиненко, доктор історичних наук, професор

Відповідальний за випуск:

І. В. Петрова, доктор історичних наук, доцент

Рецензенти:

В. О. Забавін, кандидат історичних наук, доцент (Маріупольський держуніверситет)

І. В. Пятницькова, кандидат історичних наук, доцент

*Затверджено на засіданні вченої ради історичного факультету,
протокол № 1 від 26.08.2021 р.*

Методичний комплекс містить робочу програму навчальної дисципліни «Археологічна спадщина у публічному просторі», систему і критерії оцінювання знань, методичні рекомендації для виконання завдань, а також об'ємні додатки.

Навчальне видання призначене для здобувачів вищої освіти ОКР Магістр, може використовуватися для самостійної роботи, підготовки до практичних занять, а також для виконання індивідуальних творчих завдань.

© Литвиненко Р.О., 2021 рік

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2021 рік

І. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА В ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРИ»

ВСТУП

Робочу програму навчальної дисципліни «Археологічна спадщина в публічному просторі» укладено згідно освітньої програми «Публічна історія», спеціальності 032 – Історія та археологія, СО «Магістр».

Мета навчальної дисципліни: сформувати комплекс знань і компетентностей щодо місця археологічної спадщини в сучасному публічному просторі, її ролі у навчанні, вихованні, культурному та громадянському становленні суспільства, міжнаціональних взаєминах, економіці, політиці та іміджевій сфері.

Навчальний курс викладається в системі міждисциплінарних зв'язків, зокрема перегукуючись з курсами Археологія, Історія стародавнього світу, Історична інформація у публічній сфері, Історична пам'ять та історична політика.

Опанування навчальною дисципліною передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти компетентностей і програмних результатів навчання:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми в галузі публічної історії у процесі різнопланової фахової діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності (ЗК):

1. Здатність формулювати проблеми, вирішувати їх на основі відповідної інформації та методології, доходити обґрунтованих висновків (ЗК-1).

2. Орієнтованість на цілеспрямоване накопичування знання, самостійний пошук та опрацювання інформації (ЗК-2).

3. Обізнаність у стандартах професійної діяльності, зокрема щодо проведення наукових досліджень і публікацій, академічної доброчесності (ЗК-3).

4. Здатність організовувати творчі колективи з метою розв'язання комплексних проблем, взаємодіяти з представниками інших професійних груп гуманітарної сфери (ЗК-5).

5. Орієнтованість на управлінську діяльність у сферах історичної освіти та науки, музейній, туристичній, медійній (ЗК-7).

6. Здатність застосовувати поглиблені знання при розробці проєктів прикладного спрямування, а також при вирішенні певних практичних проблем (ЗК-10).

Спеціальні компетентності (СК):

1. Здатність здійснювати дослідження з публічної історії, використовуючи методологічний інструментарій історичної та інших гуманітарних наук, застосовуючи інформаційно-комунікативні технології та бази даних (СК-1).

2. Здатність виявляти, критично аналізувати, узагальнювати та застосовувати у публічному просторі історичну інформацію (СК-2).

3. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної спеціалізації при розробці (у відповідності до певних вимог) наукових проектів прикладної спрямованості, а також при вирішенні певних практичних проблем (СК-4).

4. Уміння працювати з різноманітними історичними джерелами: навички виявляти, класифікувати, опрацювати та залучати їх у професійній діяльності у сферах публічної історії (СК-6).

5. Наявність наукового уявлення про історичну політику та розуміння її значення для консолідації суспільства (СК-8).

6. Обізнаність у медійному потенціалі історичного знання, застосування цифрових медіа для історичного аналізу (СК-9).

7. Готовність застосовувати знання з історичної дидактики у навчально-виховному процесі в закладах середньої, вищої та післядипломної освіти (СК-10).

8. Уміння проектувати та реалізовувати дослідницьку діяльність, аналізувати результати реалізації проекту (СК-11).

9. Здатність реалізувати прикладний характер історичних знань у суспільстві – надавати консультації з проблем історії державним установам, засобам масової інформації, громадським організаціям (СК-12).

Програмні результати навчання (ПРН):

1. Здатність пояснювати взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, оцінювати альтернативні варіанти інтерпретації основних тенденцій та особливостей історичного розвитку людства у певні історичні періоди (ПРН-4).

2. Готовність аналізувати взаємозв'язки між позицією професійного історика та пануючими у суспільстві поглядами на минуле (ПРН-5).

3. Спроможність виявляти ініціативу, спрямовану на збереження та управління культурною спадщиною; здійснювати експертизу пам'яток матеріальної та духовної культури, в тому числі з метою їх подальшого використання в сфері туризму та рекреації (ПРН-6).

4. Готовність визначати соціальні функції історика в нових умовах; встановлювати ефективну комунікацію з представниками інших гуманітарних та природничих наук (ПРН-7).

5. Наявність навичок аналізувати взаємозв'язок вітчизняної, європейської і світової історії та гармонізувати історичну пам'ять різних спільнот (ПРН-9).

6. Дотримання демократичних цінностей, вироблених у процесі історичного розвитку; налаштованість на консолідацію суспільства; здатність створювати умови для комунікації із представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій (ПРН-11).

7. Спроможність доводити історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України; виявляти повагу до різноманітних національних спільнот як невід'ємної складової історії України (ПРН-12).

8. Готовність виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків; здатність переглядати результати власної праці та визнавати власну відповідальність за свої вчинки (ПРН-13).

9. Спроможність поширювати кращий досвід професійної діяльності, демонструвати гідну соціальну поведінку, дотримуватися здорового способу життя (ПРН-15).

10. Здатність реалізовувати організаційно-управлінські функції, вміння використовувати для їх втілення науковий підхід (ПРН-17).

11. Спроможність до підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів для забезпечення діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, аналітичних центрів, громадських організацій, засобів масової інформації (ПРН-18).

12. Уміння готувати наукові звіти, публікації, рецензії, огляди, анотації, оформлені відповідно до наявних вимог, із залученням сучасних засобів редагування та друку (ПРН-19).

13. Навички роботи з інформаційними мережами, базами даних, офісними редакторами, в тому числі на основі ІКТ (ПРН-20).

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 03 – Гуманітарні науки Спеціальність: 032 – Історія та археологія	Нормативна	
Змістових модулів – 2	Рівень вищої освіти: другий Ступінь освіти: магістр	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин 150		1	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 5,6		Семестр	
		1	
		Лекції	
		28 год.	
		Практичні, семінарські	
		14 год.	
	Самостійна робота		
	78 год.		
	Вид контролю: залік		

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

АРХЕОЛОГІЧНА ОСВІТА І АРХЕОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КРАЇНАХ СВІТУ

Тема 1. Археологічна освіта.

Навчальні заклади з підготовкою археологів. Кадровий склад викладачів і матеріальна база. Рівні археологічної освіти. Археологічні навчальні спеціальності. Бакалаврські, магістерські та докторські програми з археології. Заочна й дистанційна освіта. Національна й регіональна специфіка археологічної освіти в

країнах зарубіжної Європи, Америки, Азії та Африки. Національні та міжнародні програми стажування з археології. Літні археологічні школи.

Робота над дисертаціями з археології в різних країнах світу. Освітні вимоги, юридичні умови й терміни перебування в аспірантурі. Складові й форми діяльності під час підготовки дикторських дисертацій. Вимоги до дисертацій. Захисти дисертацій.

Тема 2. Археологічні установи та діяльність.

Археологія в університетах, інститутах, коледжах і школах. Археологія в академічних установах: регіональні аспекти, особливості організації та структури. Археологія в музейних установах. Спеціалізовані науково-дослідні археологічні лабораторії.

Видавнича справа. Археологічні журнали, серійні збірки, тематичні збірки, монографії. Науково-популярні, популярні та рекламні видання. Традиції проведення археологічних конференцій, польових наукових семінарів, літніх шкіл тощо зі залученням учнівської/студентської молоді та волонтерів.

Тема 3. Юридично-правові засади археологічної діяльності, збереження і використання археологічної спадщини.

Археологічна спадщина, її використання та охорона в законодавстві різних країн світу. Правові засади здійснення польових археологічних обстежень і досліджень. Державна і приватна археологічна діяльність.

Юридичні статуси археологічних пам'яток і скарбів у різних країнах світу. Проблема «чорної» археології, внутрішньої незаконної торгівлі та міжнародної контрабанди археологічними знахідками. Міжнародні правові акти щодо охорони та збереження археологічної спадщини, запобігання нелегального вивезення з країн і незаконної торгівлі.

Тема 4. Організаційні та фінансові засади археологічної діяльності.

Фінансування археологічних досліджень. Дослідницькі, грантові та бізнесові програми. Державні, муніципальні, відомчі та приватні археологічні служби.

Новобудовна археологія: принципи діяльності, організаційні засади, ринок послуг, порядок здійснення досліджень, звітність.

Археологічні професії, посади, перспективи зростання, заробітні плати.

Змістовний модуль 2.

АРХЕОЛОГІЯ В ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Тема 5. Археологія в музейній сфері.

Археологія в історичних, краєзнавчих та спеціалізованих археологічних музеях.

Музеєфікація археологічних пам'яток. Особливості польових археологічних досліджень за умов наступної музеєфікації пам'ятки. Від розкопок-знищення до розкопок-збереження. Сучасні технології та досвід музеєфікації малих об'єктів і великих археологічних комплексів (Стоунхендж, Долина царів у Єгипті, Карфаген, Троя, царський комплекс Цін Шихуанді тощо). Практика й досвід створення музейно-туристично-науково-дослідних комплексів.

Сучасні інтерактивні експозиції та археологічні локації для участі відвідувачів у розкопках, реставрації артефактів, експериментальній археології тощо.

Тема 7. Археологічна спадщина в освітній сфері, культурно-естетичному і патріотичному вихованні, гуманітарному просторі.

Державні, муніципальні та приватні музеї. Місце археології в навчально-освітній системі різних регіонів світу. Особливості використання археологічної спадщини в навчальному процесі, вихованні та формуванні етнічної/національної свідомості в країнах постколоніальної Африки та Америки. Археологія у постапартейдній ПАР. Аборигенне населення колишніх колоній та археологічна спадщина.

Тема 6. Археологія в медійній сфері та іміджевій політиці.

Археологія в художній і науково-популярній літературі.

Археологія в кіноіндустрії. Художні, науково-популярні, мультиплікаційні та рекламні фільми.

Археологія в ЗМІ. Археологія на сторінках газет, журналів, в радіо- і телепередачах, у просторі інтернет-ресурсів.

Археологія в іміджевій політиці. Використання археологічних пам'яток і об'єктів на сторінках державних, регіональних, муніципальних та інших іміджевих видань; на грошових банкнотах і монетах, олімпійських та інших медалях, значках, різноманітній іміджевій та рекламній, а також сувенірній продукції, у сфері туристичного бізнесу тощо.

Тема 8. Археологічна спадщина в системі туристичного бізнесу.

Археологія і туристичний бізнес. Залучення археологічних музеїв, музеєфікованих археологічних об'єктів і комплексів до системи туристичного бізнесу. Створення відповідної інфраструктури навколо включених до туристичних екскурсій/турів археологічних пам'яток: транспортні комунікації, мотелі, автосервіс, готелі, система харчування тощо. Зарубіжний досвід використання археологічних об'єктів у туристичному бізнесі; українські реалії в цій сфері. Археологічні парки. Природно-ландшафтні парки/заповідники з археологічними об'єктами.

3. МЕТОДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Методи поточного контролю.

Форми оцінювання результатів навчання:

1. Модульний контроль проводиться у вигляді тестових і теоретичних завдань (10 балів).
2. Поточний контроль здійснюється у формі:
 - доповідей-презентацій за визначеним переліком завдань (по 15 балів)
 - дискусій в ході семінарських занять (10 балів)

- індивідуального творчого завдання (15 балів) – не є обов’язковим, а виконується за бажанням студента з метою підвищення підсумкового результату заліку.

2.1. Перелік обов’язкових завдань (на вибір магістранта):

- археологічна освіта у певній країні світу
- світовий досвід музеєфікації археологічних об’єктів/комплексів
- археологія в художньому кінематографі / мультиплікації / коміксах / комп’ютерних іграх
- археологія в художній літературі
- археологія в іміджевій сфері: монети/банкноти, поштова продукція (марки, листівки, конверти), медалі, значки тощо

3. Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється за результатами накопичення балів за поточний та підсумковий контроль.

3.2. Система і критерії оцінювання

Семінарське заняття

Система оцінювання включає:

- доповідь-презентація за результатами виконання завдань за визначеним переліком (5 балів);
- участь у дискусії, обговоренні (3 бали);

Критерії оцінювання:

- системність і повнота висвітлення питання;
- структурованість доповіді (вступ, джерельна база, історія дослідження, основний зміст, висновки);
- володіння матеріалом по темі;
- якість відповідей на додаткові питання;
- аргументованість відповідей і позиції в ході дискусії;
- доцільність, влучність, чіткість і коректність постанови додаткових питань;
- академічність мови та форми ведення дискусії.

Презентація (супровід доповіді)

Критерії оцінювання:

- структурованість, логічність і послідовність подання матеріалу; відповідність і синхронність доповіді;
- змістовність, якість і наочність візуального матеріалу;
- змістовність, збалансованість обсягу й читабельність текстового супроводу;
- технічна якість виконання.

Модульна контрольна робота (МКР)

Система і критерії оцінювання:

- завдання й питання МКР є дидактично різними, мають неоднаковий ступінь складності, а відтак рівень оцінки;
- у формулювання завдань/питань МКР чітко закладено зміст передбачених відповідей та їхніх структурних складових, від повноти яких залежить оціночний бал за конкретну відповідь; тобто оцінка відповіді є диференційованою і залежить від її повноти, точності й відповідності поставленому питанню/завданню;
- найпростішими є тестові питання, спрямовані на формування коректних пар між запропонованими вихідними групами даних; такі завдання оцінюють найнижчим балом (1);
- дещо складнішими, а відтак вагомішими за оціночними балами (2), є завдання/питання, прості відповіді на які дає сам студент;
- ще важчими є завдання/питання, що передбачають формулювання складних відповідей на кшталт визначень певних понять і явищ, відповіді на які оцінюються 3 балами;
- найскладнішими є завдання, що передбачають комплексне висвітлення певних проблем або системних питань на кшталт: археологічна спадщина у туристичному бізнесі; відповіді на такі питання/завдання оцінюються до 5-7 балів.

Індивідуальне творче завдання (ІТЗ)

Система і критерії оцінювання:

- ІТЗ передбачає самостійну роботу студента над певною історіографічною проблемою або навчально-методичним чи прикладним завданням;
- виконання ІТЗ вимагає від студента неабиякої самоорганізації, творчого пошуку, певних креативних підходів;
- форми реалізації ІТЗ можуть бути різними: презентація, реферування, підготовка наочних і дидактичних матеріалів, переклади наукових текстів з іноземних мов за проблематикою навчального курсу.
- критеріями оцінювання ІТЗ виступають: змістовна структурованість, повнота, академічність і наукова коректність, технічна якість виконання, дотримання вимог і методичних рекомендацій.

Питання до заліку.

1. Археологічна освіта в країнах світу.
2. Археологічні професії та працевлаштування археологів у країнах світу.
3. Археологічні установи та археологічна діяльність.
4. Організаційні та фінансові засади археологічної діяльності.
5. Новобудовна археологія: принципи, організація, тенденції розвитку, регіональні особливості.
6. Юридично-правові засади археологічної діяльності.

7. Міжнародне і національні законодавства щодо охорони та використання археологічної спадщини.
8. Зарубіжний досвід музеєфікації археологічних пам'яток.
9. Археологічні музеї.
10. Археологічні парки.
11. Археологічна спадщина в освітньому, культурно-естетичному і патріотичному вихованні: світовий досвід, загальні тенденції, регіональні особливості.
12. Археологія в художній і науково-популярній літературі, а також в ЗМІ.
13. Археологія в кіноіндустрії. Художні, науково-популярні, мультиплікаційні та рекламні фільми.
14. Археологія в іміджевій політиці.
15. Археологічна спадщина в системі туристичного бізнесу.

3.4. ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Денне відділення

Поточний контроль (max 100 балів)										Загальна кількість балів (підсумовуються пункти 5 та 10)
1 модуль				Сума балів за 1 модуль	2 модуль				Сума балів за 2 модуль	
Практичні завдання	Аналітика	Самостійна робота	Контрольні завдання		Практичні завдання	Аналітика	Самостійна робота	МКР		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
14	7	15	14	50	12	14	14	10	50	100

СХЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
75 – 81	C		
67 – 74	D	задовільно	
60 – 66	E		
0 – 59	FX	незадовільно	не зараховано

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Археологічна освіта у країнах світу

У висвітленні цього питання насамперед слід звернути увагу на ступінь спеціалізації та диференціації археологічного фаху в системі освіти обраної країни (групи країн): чи є він самостійним і самодостатнім, чи включеним в якості складової до ширших і загальніших за сутністю спеціальностей на кшталт історичної чи культурологічної.

Далі варто навести всі або основні (якщо таких багато) навчальні заклади, в яких здійснюється підготовка за фахом археології. Потім логічним є охарактеризувати рівні освітніх програм з підготовки археологів, звернувши увагу на ключові відмінності бакалаврських, магістерських і докторських (PhD) рівнів програм або їхніх градацій (бакалавр/магістр мистецтв з археології, бакалавр/магістр наук з археології тощо). Не зайвим було би наведення грошової вартості навчання за різними програмами

Доцільним було би навести приклади найкращих або типових освітніх програм з археології, зосередивши увагу на змістовній складовій фахової підготовки (тривалість, кількість кредитів, перелік курсів), а також практичній підготовці (польові практики, експедиції, літні школи тощо).

Окрему увагу слід приділити науковій складовій підготовки фахівців-археологів, її формам, змісту, спрямуванню, спеціалізації тощо. Доцільно дати оцінку матеріально-технічній базі (камеральні, антропологічні та спеціалізовані фізичні/хімічні/біологічні/генетичні та ін. лабораторії, фонди тощо) та можливостям (фінансування, міжвідомчі угоди, навчальні та грантові програми тощо) університетів у наданні послуг здобувачам фаху археолога.

На завершення було би логічним висвітлити або окреслити можливості працевлаштування та сфери застосування отриманої освіти випускниками різних археологічних програм.

Наведена схема є орієнтовною і може бути повністю задіяною та забезпеченою відповідною інформацією для найбільш розвинених та поглиблених систем освіти з підготовки фахівців-археологів, тоді як країни середнього й низького рівнів розвитку й, відповідно, рівнів спеціалізованої освіти, через свої обмежені реалії та брак доступних даних, дозволяють висвітлити лише окремі з пунктів запропонованої структури.

Світовий досвід музеєфікації археологічних пам'яток

Висвітлення цього питання/завдання доцільно здійснювати на конкретних прикладах. Краще зупинитися на успішних і зразкових прикладах такого роду. Для початку слід охарактеризувати сам археологічний комплекс/об'єкт в сенсі його хронології, культурної приналежності, функціонального призначення тощо. Далі слід надати стисло інформацію про час, авторство і основні результати його відкриття, досліджень або обстежень (для монументальних пам'яток, які від моменту їх створення ніколи не зникали з людських очей). За наявності, слід звернути увагу на присутність в музеєфікованому археологічному комплексі штату наукових співробітників і дослідної діяльності.

Особливу увагу слід приділити справі музеєфікації археологічної пам'ятки, насамперед її наукової підготовки, техніко-технологічного забезпечення зберігання та забезпечення доступу для відвідувачів.

Окремо варто зупинитися на аспекті включення археологічного комплексу до системи туристичного бізнесу, маючи на увазі аспекти безпеки та зручності відвідуваності пам'ятки туристами, логістики щодо прив'язки об'єкту до туристичних маршрутів, наявності поруч або неподалік відповідної інфраструктури (автостоянки, готелі, система сервісу тощо). За наявності інформації, можна навести ціни за відвідування об'єктів та інші пов'язані з цим сервіси.

Не варто відкидати й приклади невдалого досвіду музеєфікації та використання пам'яток археологічної спадщини, адже такі випадки, на жаль, існують і мають бути відомими з метою не повторення помилок у майбутньому.

Археологія в художньому кінематографі / мультиплікації / коміксах / комп'ютерних іграх

Виконання цього завдання має здійснюватися крізь призму наукової, методичної, культурологічної, соціальної, психоемоційної критики взятого в якості об'єкту візуального продукту. В якості джерел-об'єктів можуть використовуватися фільми, зібрані у каталозі (додаток 3) цього навчально-методичного комплексу.

Висвітлення питання слід розпочати з формальних даних щодо візуальних творів/продукції, які аналізуються: назва, автор (авторський колектив), рік створення, країна тощо.

Далі логічно окреслити сюжетну лінію та місце в ній археології. Якщо її обсяг є достатнім, наступним елементом має стати аналіз археологічної складової крізь призму наукової критики: історичній відповідності (за умов реальності покладених в основу сюжету подій); ступеню реалістичності й адекватності археологічних пам'яток і артефактів; коректності продемонстрованих у творі польових і кабінетних дослідницьких методик; тощо.

Наступним кроком має стати оцінка рецензованого візуального продукту з археологічною складовою крізь призму його культурно-естетичного, соціального, навчально-пізнавального і виховного навантаження. Окрім можливих позитивних, особливо слід зосередитись на можливих негативних наслідках знайомства масового споживача з розгляданим твором, оскільки в них почасти можуть свідомо чи підсвідомо пропагуватися антинаукові й паранаукові підходи та ідеї, легковажне, споживацьке і навіть злочинне ставлення до пам'яток археології та історико-культурної спадщини загалом.

Археологія в художній літературі

Це завдання має здійснюватися як комплексний критичний аналіз досліджуваного художньо-літературного твору/творів за наведеною вище структурою, з урахуванням специфіки об'єкту дослідження.

Археологія в іміджевій сфері: монети/банкноти, поштова продукція (марки, листівки, конверти), медалі, значки тощо

Визначене завдання може виконуватися з опорою на джерела, зібрані у відповідних каталогах цього посібника (додатки 4-6) або обрані самим студентом.

Починати висвітлення обраного предмету дослідження слід з узагальнених фактичних даних щодо часових рамок, частоти й масовості, номіналів, приуроченості емісій грошей, поштової продукції, медалей, знаків тощо.

Далі варто звернути увагу на змістовну й художню складову археологічних сюжетів і атрибутів на грошових купюрах, монетах, медалях і значках, поштових марках, конвертах і листівках. За наявності, треба виділити найбільш поширені зображення, а також брендові археологічні об'єкти та артефакти. Цікавим аспектом аналізу є практика використання на іміджевій продукції своїх (національних) і чужих (зарубіжних) археологічних атрибутів/брендів і причини такої практики.

На окрему увагу заслуговують різноманітні прямі й дотичні аспекти, пов'язані з археологічною тематикою на іміджевій атрибутиці, навіть прояви зовнішньополітичного протистояння між державами (див.: Додаток 4.3).

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна література

Aitchison K. et al. *Archaeology Labour Market Intelligence: Profiling the Profession 2012-13* / Kenneth Aitchison, Doug Rocks-Macqueen. – 2013. – 227 p.

Appadurai, A. *The Globalization of Archaeology and Heritage: A Discussion with Arjun Appadurai* // *Journal of Social Archaeology*. – 2001. – 1. – P. 35–49.

Benchmarking Competence Requirements and Training Opportunities related to Maritime Archaeology: Final report. – 2009. – 129 p.

Binns, T. E. Nel. *Place Marketing, Tourism Promotion, and Community-Based Local Economic Development in Post-Apartheid South Africa: The Case of Still Bay – the ‘Bay of Sleeping Beauty’* // *Urban Affairs Review*. – 2002. – 38. – P. 184–208.

Binns T. E. Nel. *Tourism as a Local Development Strategy in South Africa* // *The Geographic Journal*. – 2002. – 168. – P. 235–247.

Bishop M., Collis J., Hinton P. (1999). *A future for archaeologists: professional training a career structure in archaeology*. *The Archaeologist*. – 1999. – 35. – P. 14–16.

Chirikure S. *Community Involvement in Archaeology and Cultural Heritage Management* / Shadreck Chirikure, Gilbert Pwiti // *Current Anthropology*. 2008. Vol. 49, Nr 3, p. 467-485.

Chirikure S., M. Manyanga, W. Ndoro, G. Pwiti. *Unfulfilled Promises?: Heritage Management and Community Participation at Some of Africa’s Cultural Heritage Sites* // *International Journal of Heritage Studies*. – 2010. – 16. – P. 30–44.

Colwell-Chanthaphonh, C., and T.J. Ferguson. *Introduction: The Collaborative Continuum* // *Collaboration in Archaeological Practice: Engaging Descendant Communities* / edited by C. Colwell-Chanthaphonh, T.J. Ferguson. – Lanham: AltaMira, 2008. – P. 1–33.

Collis J.R. *University education in Archaeology in Britain: an OVERVIEW* / John R. Collis // *Treballs d'Arqueologia*. 2000. – P. 167-175.

Committee for the Evaluation of Archaeology Study Programs. Bar-Ilan University The Faculty of Jewish Studies The Land of Israel and Archaeology Department Evaluation Report. 2011.

- Department of Education (DoE) South Africa. Report of the History/Archaeology Panel to the Minister of Education. Pretoria, 2000.
- Esterhuysen, A.B. The Birth of Educational Archaeology in South Africa. *Antiquity*. – 2000. – 74. – P. 159–165.
- Esterhuysen, A.B. Undermining Heritage // *South African Archaeological Bulletin*. – 2009. – 64. – P. 1–3.
- Funari P. Archaeology, education and Brazilian identity // *Antiquity*. – 2000. – 74: 182-5.
- Hughes, H. Rainbow, Renaissance, Tribes and Townships: Tourism and Heritage in South Africa Since 1994 // *State of the Nation: South Africa 2007* / edited by S. Buhlungu, J. Daniel, R. Southall, J. Lutchman., Cape Town: HSRC Press, 2007. – P. 266–288.
- Institute of Archaeology of the Czech Academy of Science Brno // *Interdisciplinaria archaeologica. Natural Sciences in Archaeology*. 2011. Volume II. Issue 1. P. 69–73.
- Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences Nitra // *Interdisciplinaria archaeologica. Natural Sciences in Archaeology*. 2011. Volume II. Issue 1. P. 187-193.
- King R. Teaching Archaeological Pasts in South Africa: Historical and Contemporary Considerations of Archaeological Education // *Archaeologies: Journal of the World Archaeological Congress*. – 2012.
- Khalil E. Education in Maritime Archaeology: The Egyptian Case Study / Emad Khalil // *Journal of Maritime Archaeology*. – December 2008.
- Lafrenz Samuels K. Value and Significance in Archaeology // *Archaeological Dialogues*. – 2008. – 15. – P. 71–97.
- Lane, P. Possibilities for a Postcolonial Archaeology in sub-Saharan Africa: Indigenous and Usable Pasts. *World Archaeology*. – 2011. – 43. – P. 7–25.
- Louw, R. Archaeology in Outcomes-based Education: The Westville Archaeological Science Project (WASP). University of Cape Town, MA Dissertation. 2000.
- Maggs, T.M.O.C. Archaeology at South African Universities: the Future? // *South African Archaeological Bulletin*. – 1998. – 53. – P. 55–56.
- McGregor, J., L. Schumaker. Heritage in Southern Africa: Imagining and Marketing Public Culture and History // *Journal of Southern African Studies*. – 2006. – 32. – P. 649–665. – URL:
- McManus Paulette M. Archaeological parks: what are they? // *Archaeology International*. 3. – P. 57-59.
- Merriman N. The crisis of representation in archaeological museums // *Cultural resource management in contemporary society*. – London; New York, 2000. – P. 300-309.
- Nauczanie i popularyzacja ochrony dziedzictwa / red. Bogusława Szmygina. – Warszawa 2014.
- Niknami K.A. Methodological Aspects of Iranian Archaeology: Past and Present / Kamal Aldin Niknami: Thesis submitted to the Faculty of Arts of the University of Sheffield for the degree of Doctor of Philosophy. 1999.
- Nzewunwa, N. Archaeology in Nigerian Education // *The Excluded Past: Archaeology in Education*, edited by P. Stone, and R. MacKenzie. Oxford: Routledge, 1990. – P. 33–42.
- Pearson R. The Nature of Japanese Archaeology / Richard Pearson // *Asian Perspectives*, 1992, Vol. 31, no. 2, p. 115-127.

- Podgorny I. Archaeology and education in Argentina / Irina Podgorny // *Antiquity*. – 2000. – 74. – P. 151-155.
- Public Archaeology: Master program of Institute of Archaeology, University College London. – 2016. – 22 p.
- Pwiti, G. Prehistory, Archaeology and Education in Zimbabwe // *Presented Pasts: Heritage, Museums and Education*, edited by P. Stone. London: Routledge, 1994. P. 338–348.
- Schmidt P.R. Using Archaeology to Remake African history // *Making Alternative Histories: The Practice of Archaeology and History in Non-Western Settings*, edited by P.R. Schmidt, and T.C. Patterson. School of American Research Press, Santa Fe, 1995. P. 119–147.
- Schmidt P.R. Teaching Revolutionary Archaeology: African Experiments in History Making and Heritage Management. *Archaeologies*. – 2005. – 1. – P. 46–59.
- Segobye, A. The Revolution Will Be Televised: African Archaeology Education and the Challenge to Public Archaeology – Some Examples from Southern Africa // *Archaeologies*. – 2005. – 1. – P. 33–45.
- Shepherd, N. The Politics of Archaeology in Africa // *Annual Review of Anthropology*. – 2002. – 31. – P. 189–209.
- Sinclair, P.J. The Earth is Our History Book: Archaeology in Mozambique // *The Excluded Past: Archaeology in Education*, edited by P. Stone, and R. Mac-Kenzie. Oxford: Routledge, 1990. P. 152–159.
- Sobotkova A. The Use of Information Technology in Australian Archaeology: the FAIMS Digital Data Survey Report / Adela Sobotkova. – 2013. – 13 p.
- South African National Parks (SANParks) // *Learner's Book for Kids in Parks Programme*. Pretoria: SANParks, 2008.
- Stone, P.G., and B.L. Molyneaux (editors). *The Presented Past: Heritage, Museums and Education*. London: Routledge, 1994.
- Stone, P.G., and P.G. Planel (editors). *The Constructed Past: Experimental archaeology, education and the public*. London: Routledge, 1999.
- Studies in African field Archaeology. ARCL 2040. – Uganda, 2015. – P. 2-20.
- The globalization of archaeology and heritage // *Journal of Social Archaeology*. – 2011. – Vol. 1(1). – P. 35–49.
- Ulm S. et al. A working profile: The changing face of professional archaeology in Australia / Sean Ulm, Geraldine Mate, Cameo Dalley, Stephen Nichols // *Australian Archaeology*. – 2013. – Nr. 76. – P. 34-43.
- Wandibba, S. Archaeology and Education in Kenya // *The Excluded Past: Archaeology in Education*, edited by P. Stone, and R. MacKenzie. Oxford: Routledge, 1990. P. 43-49.
- Weiss, L. Heritage-Making and Political Identity // *Journal of Social Archaeology*. – 2007. – 7. – P. 413–431.
- Wurz S., J.H. van der Merwe. Gauging Site Sensitivity for Sustainable Archaeotourism in the Western Cape Province of South Africa // *South African Archaeological Bulletin*. – 2005. – 60. – P. 10–19.

Інформаційні ресурси в Інтернет

Портал історичного факультету ДонНУ:

<https://dnu.sharepoint.com/portals/hist/SitePages/Домашня.aspx?RootFolder=%2Fportal%2Fhist%2FShared%20Documents%2FСТУДЕНТАМ&FolderCTID=0x0120007C2A485E4C187F4A93A62433CF928A0B&View=%7B95FC6A39-7ED2-4ECD-BC9A-4023BCDD87A1%7D>

Академія. – <https://www.academia.edu>

Національна бібліотека НАНУ ім. В.І. Вернадського. – <http://www.nbuv.gov.ua/>

Закон України про охорону археологічної спадщини. –

https://zh.unesco.org/sites/default/files/ua_law_protection_archeological_heritage_rusorof.pdf

Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (ETS N 143). – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_150#Text

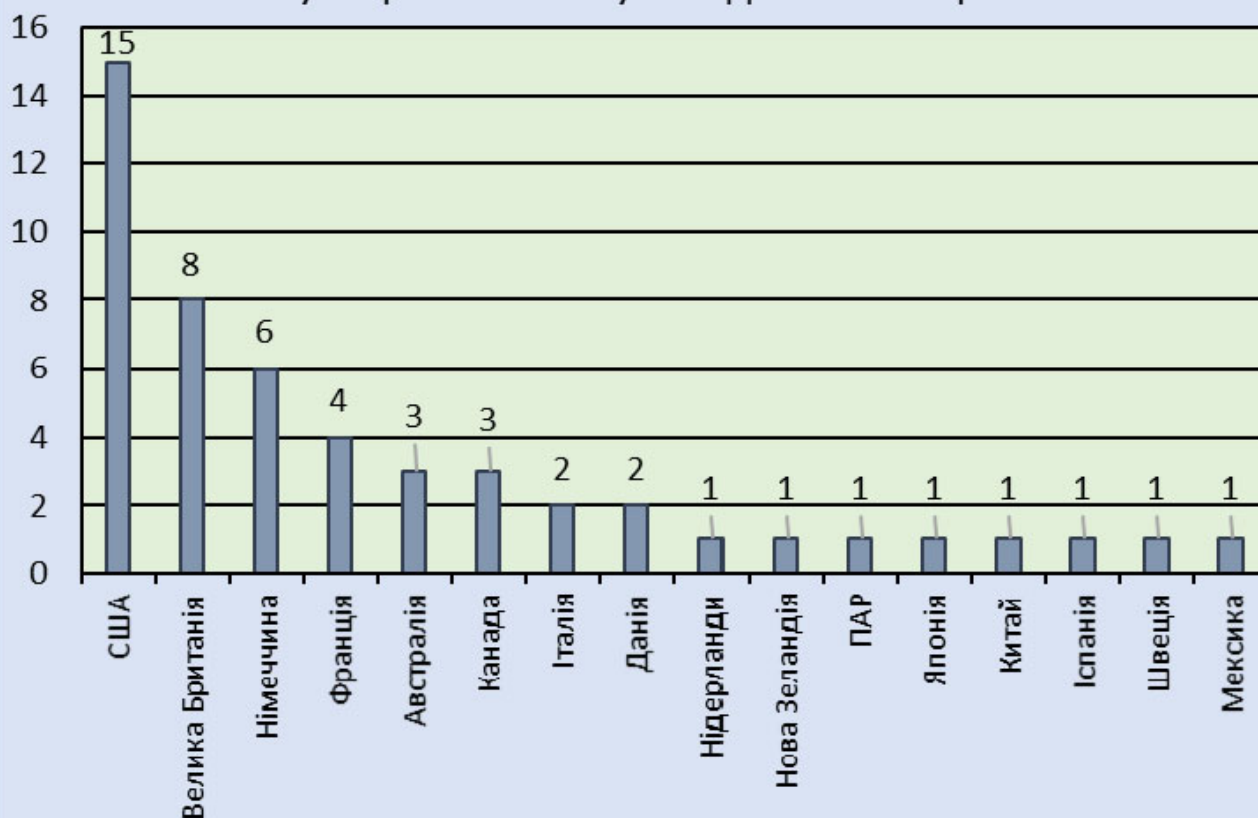
5. ДОДАТКИ

ДЖЕРЕЛА І МАТЕРІАЛИ ДО ЛЕКЦІЙ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Додаток 1. Топ 50 університетів світу за підготовкою археологів

Країна	Кількість	Рейтингові позиції
США	15	4,6,7,9,13,17,19,21,23,31,33,34,36,45,48
В. Британія	8	1,2,3,5,13,17,27,29
Німеччина	6	11,16,23,44,45,47
Франція	4	12,39,43,50
Австралія	3	8,25,41
Канада	3	21,28,42
Італія	2	15,36
Данія	2	40,48
Нідерланди	1	10
Н. Зеландія	1	20
ПАР	1	26
Японія	1	29
Китай	1	32
Іспанія	1	35
Швеція	1	38
Мексика	1	50
РАЗОМ	59/50	

Топ-50 університетів світу за підготовкою археологів

Додаток 2. Археологія в туристичному бізнесі

1

2

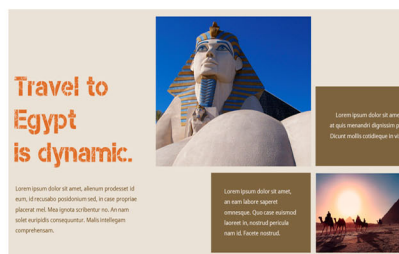
3

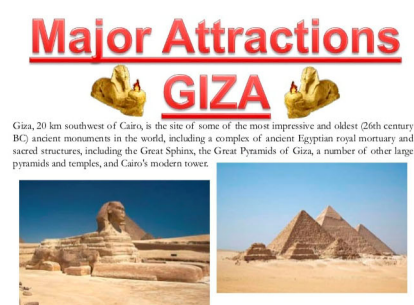
4

5

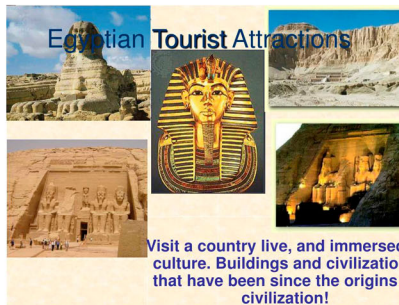
6

7

8

9

10

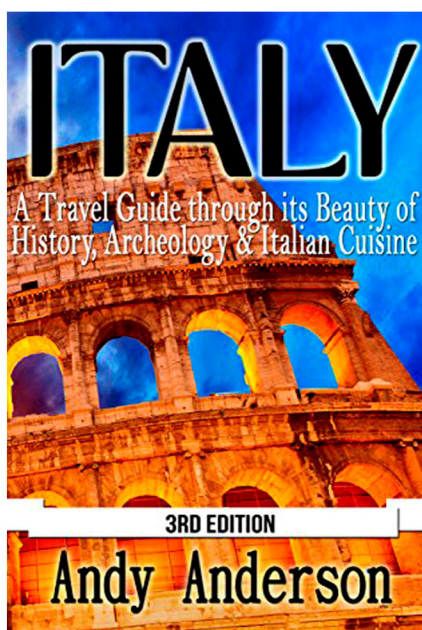

11

12

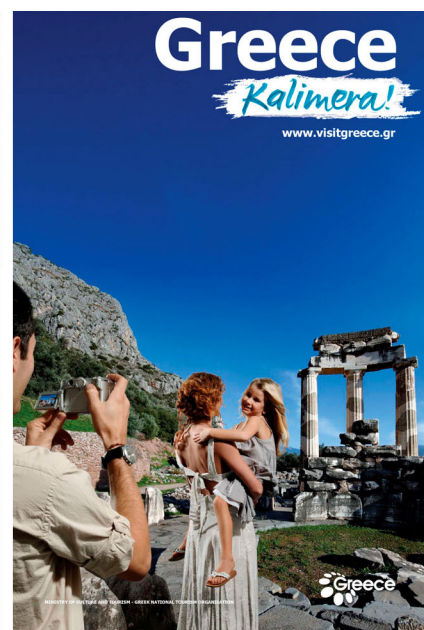
2.1. Рекламні банери туристичних турів до Єгипту

1

2

3

4

5

6

7

2.2. Рекламні банери туристичних турів до Італії (1-2), Греції (3-5), Тунісу (6); вебінар «Археологічна спадщина і туризм» (7)

The Georgia Tech Alumni Association presents
TREASURES OF PERU
With Machu Picchu & Lake Titicaca
May 18-28, 2015

11 days for \$4,749 total price from Atlanta
(\$4,195 air & land inclusive plus \$554 airline taxes and departure fees)

TRAVEL INSURANCE

This tour is provided by
Odyssey Unlimited,
an Equal Opportunity
Travel & Leisure's World
Best Tour Operator award.

A Special Small Group Tour for
Alumni and Friends of Georgia Tech

1

Wonders of
Peru
Featuring an Amazon Cruise

ACTIVE TRAVEL
for CULTURAL
EXPLORERS

SPONSORED BY **FREE ECONOMY AIR**
or Save \$1,400
per couple

**OKLAHOMA STATE UNIVERSITY
ALUMNI ASSOCIATION**
APRIL 23 – MAY 4, 2020
Other dates available upon request

2

FREE ECONOMY AIR
or Save \$1,400
per couple

Wonders of
PERU
featuring an Amazon Cruise

SPONSORED BY

**OKLAHOMA STATE UNIVERSITY
ALUMNI ASSOCIATION**
SEPTEMBER 30 – OCTOBER 11, 2018
Other dates available upon request

3

Peru Fast Facts:
Full Country Name: Republic of Peru
Republica del Peru
Capital: Lima
Climate: Temperate climate. On the coast winter from June to September. Mountain areas are sunny during the day but cool at night.
Population: 28.7 million
Ethnic groups: 54% Indian, 24% Mestizo, 12% Spanish descent, 8% other
Languages: Spanish, Aymara, Quechua
Education: 87% literacy

Go Global! Go Dig It!
Over an evening with a group of students grade 10-12 traveling in Peru with the Westonka Summer Institute.

2011 Westonka Summer Institute

Trek to exotic locations at high elevations in the Andes Mountains.

The Westonka Summer Institute Peru Experience June 19-July 2, 2011

Two MWHIS teachers will accompany a group of 10-12 Westonka students. This credit-bearing, two-week immersion experience is funded by a combination of grants and student participation fees. Sponsors include NPC Robotics.

Tuition Price \$3,400
Includes travel, lodging, entertainment and food.

Application Process:
Completed applications must be accompanied with an essay and a teacher recommendation and are due to Ms. Bostrom by Friday, December 3. Students will be notified by the end of December.

4

THE BEST OF GUATEMALA AND EL SALVADOR

ACCOMMODATION, TRANSPORTATION AND TOUR GUIDE

5

ANCIENT America
FIFTY ARCHAEOLOGICAL SITES TO SEE FOR YOURSELF
KENNETH L. FEDER

6

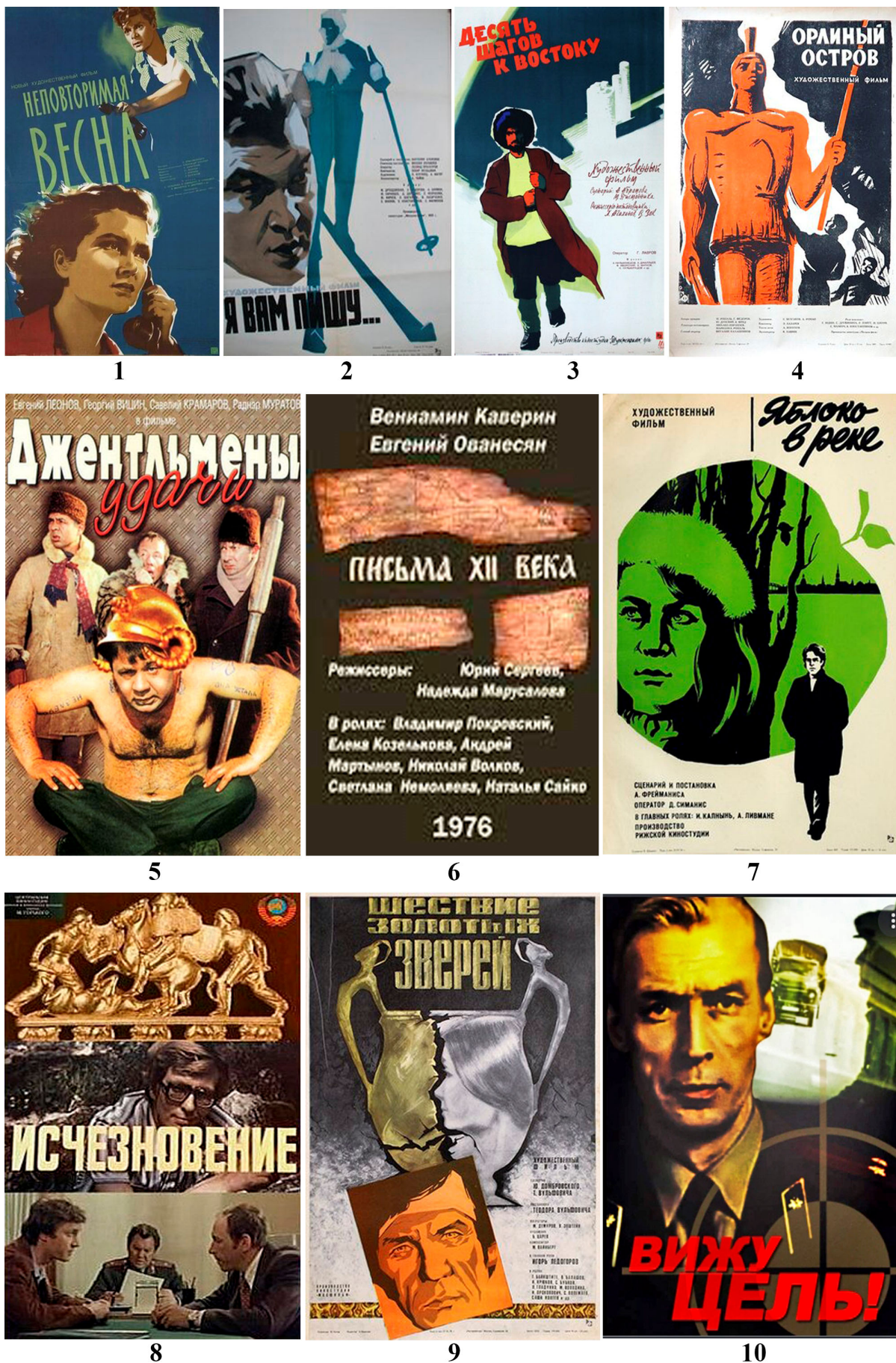
**ATITLAN
ANTIGUA
PLAYAS
EL SALVADOR**

The Impact of Tourism on Archaeological Sites
Ashley, Annmarie, Dylan, Hinnah, Shaun

7

2.2. Рекламні банери туристичних турів до Південної Америки: Перу (1-4), Гватемала і Сальвадор (5); книга про археологічний туризм в Америці (6); мапа туристичних археологічних об'єктів світу (7)

Додаток 3. Археологія в художній кінематографії

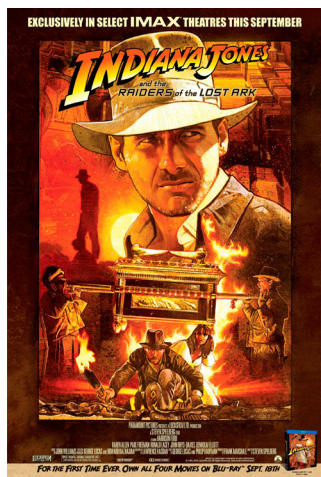
3.1. Археологія в художніх фільмах СРСР:

1 – Неповторна весна (1957); 2 – Я вам пишу ... (1959); 3 – Десять кроків до Сходу (1960); 4 – Орлиний острів (1961); 5 – Джентльмени удачі (1972); 6 – Листи XII сторіччя (1976); 7 – Яблуко в рiчці (1976); 8 – Зникнення (1977); 9 – Хода золотих звірів (1978); 10 – Бачу цiль! (1979).

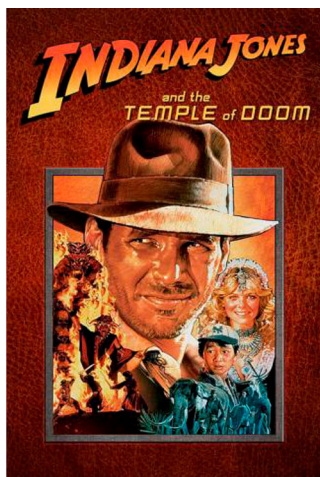

3.2. Археологія в художніх фільмах:

1 – Мумія (1932); 2 – Рука мумії (1940); 3 – Гробниця мумії (1942); 4 – Привід мумії (1944); 5 – Прокляття мумії (1945); 6 – Таємниця Інків (1954); 7 – Мумія / Прокляття фараонів (1959); 8 – Золотий сфінкс (1967); 9 – Воскресіння з мертвих (1980); 10 – Злочин на кладовищі етрусків (1982); 11 – Копальні царя Соломона (1985); 12 – У пошуках загублено таємничого міста (1986).

1

2

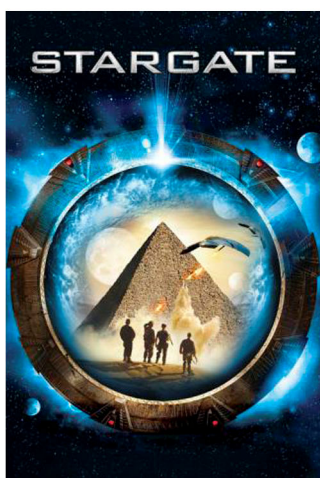
3

4

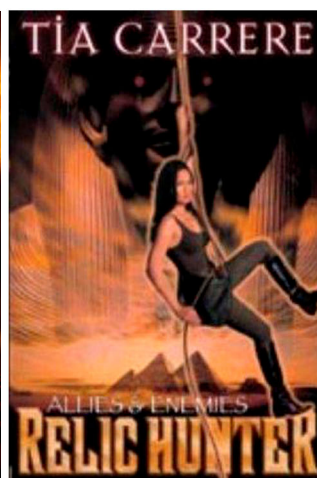
5

6

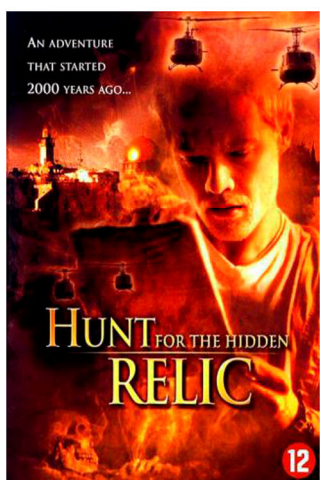
7

8

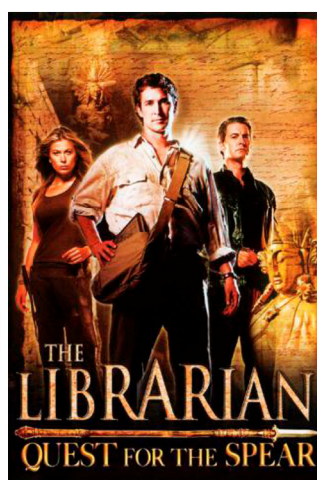
9

10

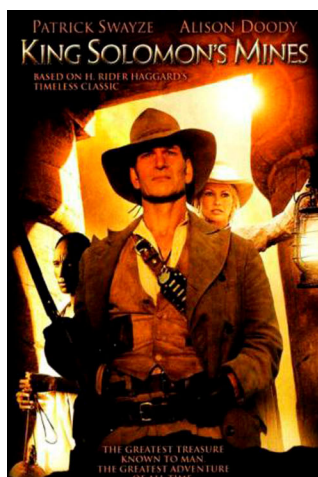
11

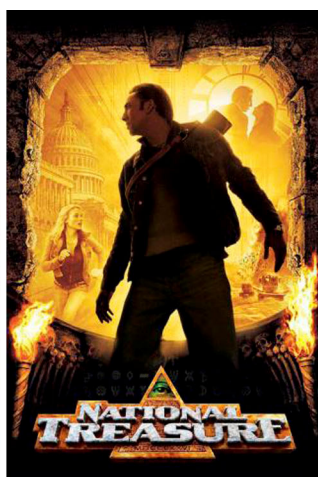
12

3.3. Археологія в художніх фільмах:

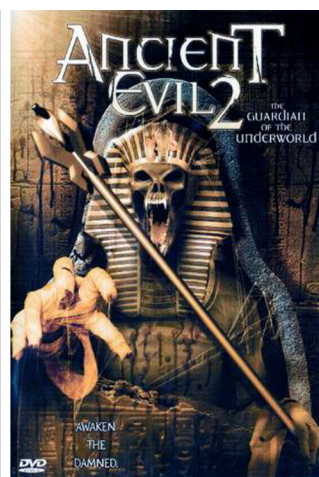
1 – Індіана Джонс: у пошуках загубленого ковчега (1981); 2 – Індіана Джонс і Храм Долі (1984); 3 – Індіана Джонс і кришталевий череп (2008); 4 – Індіана Джонс і Королівство кришталевого черепа (2008); 5 – Індіана Джонс 5 (2021); 6 – Зіркова брама (1994); 7 – Мумія (1999); 8 – Мисливці за старожитностями (1999); 9 – Мумія повертається (2001); 10 – В пошуках древньої гробниці (2002); 11 – Розкрадачка гробниць 2. Колиска життя (2003); 12 – В пошуках списа долі (2004).

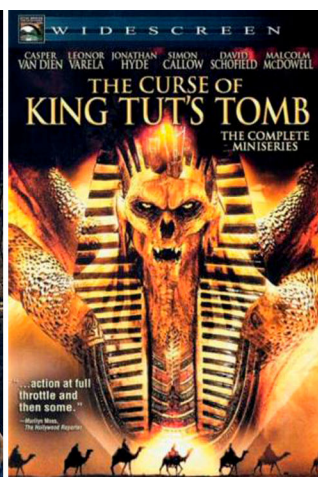
1

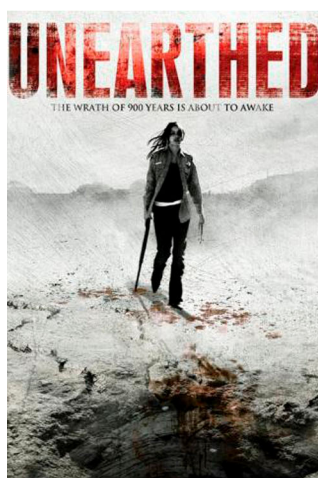
2

3

4

5

6

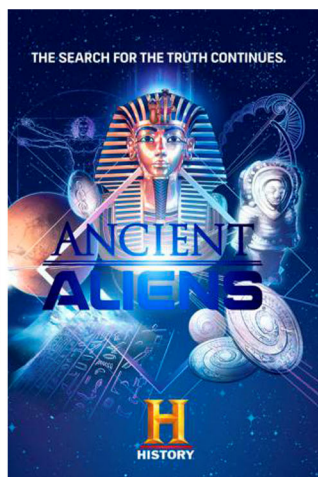
7

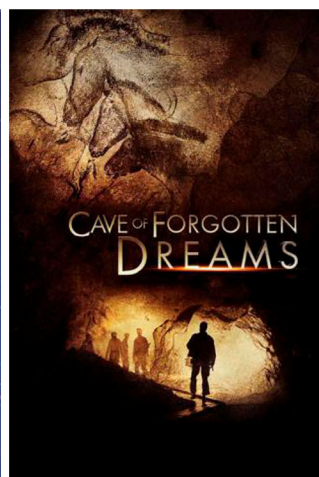
8

9

10

11

12

3.4. Археологія в художніх фільмах:

1 – Копальні царя Соломона (2004); 2 – Скарб нації (2004); 3 – Анубіс – охоронець підземного світу (2005); 4 – Тутанхамон – прокляття гробниці (2006); 5 – 3 під землею (2007); 6 – Скарби Трої (2007); 7 – Загадки Сфінкса (2008); 8 – Ковчег монстра (2008); 9 – Розкопки (2008); 10 – Древні прибульці (2009); 11 – Печера забутих снів (2010); 12 – Бранці сонця (2013).

1

2

3

4

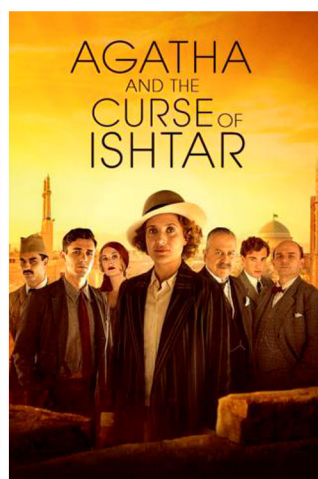
5

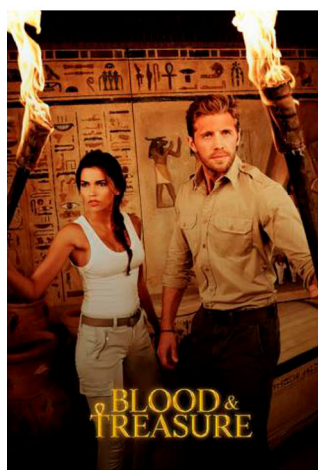
6

7

8

9

10

11

12

3.5. Археологія в художніх фільмах:

1 – Таємниця Рангарока (2013); 2 – День мумії (2014); 3 – Дон Верден (2015); 4 – Загублене місто (2016); 5 – Тутанхамон (2016); 6 – Мумія (2017); 7 – Сім хоронителів гробниці (2018); 8 – Агата і прокляття Іштар (2019); 9 – Кров і скарби (2019); 10 – Свічка гробниці. Гнів часу (2019); 11 – Свічка гробниці. Загублені підземелля (2020); 12 – Відродження мумії (2021).

Додаток 4. Археологія на грошах країн світу

4.1. Археологія на монетах України

4.2. Археологія на монетах України

4.3. Політика в монетах з археологічними сюжетами:

- 1 – Російський Національний Комерційний Банк, 2018, 500 франків Камеруну (Ag);
 2 – Нацбанк України, 2003, 100 грн (Au); 3 – Нацбанк України, 2019, 10 грн (Ag, Au);
 4 – Банк Росії, 2017, 25 рублів (Ag); 5 – Нацбанк України, 2009, 100 грн (Au)

4.4. Археологія на монетах Греції (Au)

Додаток 5. Археологія на медалях

5.1. Археологія на олімпійських і пам'ятних медалях:

1 – I Афі́нська олі́мпіада (1896); 2 – Велика Британія (бл. 1880-1884);
 3 – За досягнення в Американській археології (1950); 4 – Ландшафтна археологія,
 Британська Академія; 5 – XXX Лондонська олімпіада (2012); 6, 7 – пам'ятні медалі
 Греції.

Додаток 6. Археологія на поштових марках і конвертах

1

2

3-6

7

8

9-10

11-14

15-18

19

20

21

22

6.1. Археологія на марках Росії (1-6), Азербайджану (7), Вірменії (8-10), Грузії (11-14), Японії (15-18), Індії (19-22)

6.2. Археологія на поштових марках і конвертах України (1-7), Молдови (8-15) і незаконного утворення Придністров'я (16-20)

1

2

3

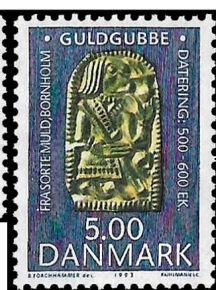
4

5

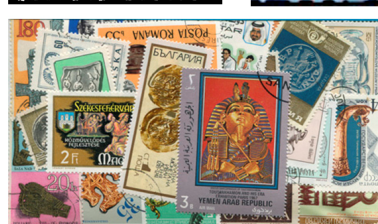
6

7

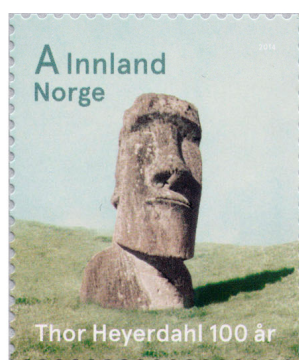
8

9

10

11

12

6.3. Археологія на поштових марках Великої Британії (1-4, 8), Франції (5), Данії (6), Нідерландів (7), Ірландії (10), Норвегії (11), Ісландії (12)

1

2

7

8

3

4

5

6

9-14

15-18

6.4. Археологія на поштових марках Німецької демократичної республіки (1-6), Андорри (7-8), Швейцарії (9-14), Ліхтенштейну (15-18)

6.5. Археологія на поштових марках Польщі (1-3), Болгарії (4), Румунії (5), Сербії (6), Хорватії (7), Косового (8), Словенії (9)

6.6. Археологія на поштових марках Єгипту